

Az elvek gyakorlati alkalmazásáról, a kísérletből leszűrt tanulságok igazságáról az útkeresés termékei, a tanulók *fogalmazásai* beszélnek a leghitelesebben. Ez a meggyőző erejű, friss, modern példatár a maga gazdagságával, gyakorlatias, de elvi megalapozottságú bemutatásával nagyon is hasznára válhat egész tanítási gyakorlatunknak, irodalmi és anyanyelvi nevelésünknek egyaránt.

Összegezve az elmondottakat, bátran ajánlhatjuk Hoffmann Ottó útjelző szakkönyvét mindazoknak, akik felelősséget éreznek fogalmazástanításunk jelene és jövője iránt, mert nélkülözhetetlen segítő társat lelhetnek benne. (*Tankönyvkiadó, Bp. 1983.*)

MK. 1984. 4. sz. 258-259.

A Kincskereső irodalomtanárkézben

Az általános iskolai irodalomtanítás legfőbb törekvése, hogy igényes és értő olvasókat neveljen. A Kincskereső is – 1971-ben – ezzel a tiszteletre méltó szándékkal indult útjára. Hadd idézzük alapító főszerkesztőjének, *Hegedűs András*nak programadó szavait: „A Kincskereső című folyóirat alapvető rendeltetése az, hogy az „Olvasó népért”-mozgalom célkitűzéseinek megfelelően a 10-14 éves fiatalok olvasás iránti érdeklődését fokozza, esztétikai ízlését fejlessze. Azt akarjuk, hogy fiataljainknak a könyv iránti igénye, szeretete magatartásuk állandó jegyévé szilárduljon.” (*Módszertani Közlemények, 1971. 1. sz.*)

A folyóirat azóta is változatlanul magáénak vallja ezt a nemes célkitűzést, azzal a meggyőződéssel, hogy az olvasásra nevelésben a legnagyobb pedagógiai erőt a *művek gondolati és esztétikai értéke* kell, hogy jelentse. Az egyes számok hűen tükrözik ezt a szemléletet, hisz lapjain valóban a klasszikusok és maiak, a hazai és a világirodalom műveinek a legjavát találjuk, beleértve természetesen a népköltészet igaz gyöngyszemeit is.

Ez a gazdagság és sokszínűség teszi szinte nélkülözhetetlenné a Kincskeresőt az irodalomtanításban is, mert valóban „megtalálhatók itt a népköltészet és műköltészet alkotásai: népdalok, népballadák, népmondák, népmesék; a legkülönbféle műfajú versek, elbeszélések, regények, jelenetek, életrajzi és önéletrajzi írások; az esszé; a publicisztikai stílus képviselői: riportok, ismertetések, kritikák, s mindezek tartalmukban hol a régi korokat idézik, hol napjaink világából villantanak fel jellemző eseményeket, hangulatokat.” (*Dr. Magassyné Molnár Katalin: A Kincskereső az 5. c-ben c. pályamunka, 1977.*)

Ha figyelembe vesszük a műfaji változatosság mellett még azt is, hogy mindig friss, új és ismeretlen olvasnivalóval lepi meg a gyermekeket – és ezt könnyen megteheti a tankönyvvel szemben, mivel a tanévhez igazodó, havonként megjelenő folyóiratról van szó –, elfogultság nélkül állíthatjuk, hogy a Kincskereső a leghatékonyabb eszköze lehet a *permanens olvasásra nevelésnek*, az „*Olvasatok mindennap*” gyakorlatának. De anakronizmus is lenne korunkban a zártság, az egytankönyvűség! A kitekintést, a kitárulkozást az irodalom kimeríthetetlenül gazdag és színes világa felé, ahol mindenki megtalálhatja a kedvére valót önmaga gyönyörűségére és gazdagodására, a Kincskereső segítségével meg is kell tennünk. Erre kötelez az irodalmi nevelés tantervi célja is. Fontos szaktanári feladatunk ezért, hogy az év első irodalomóráján a tankönyv bemutatása mellett a Kincskeresővel is megismertessük a gyerekeket, mi magunk pedig éljünk is a benne rejlő gazdag lehetőségekkel.

Az egyik ilyen kínálkozó lehetőség a *tananyaggal koncentráló alkotások felhasználása*, amely kitűnő alkalmat teremthet az összehasonlításra, a párhuzamos elemzésre, az önálló olvasásra. Csak egy-két kézenfekvő példát említenénk:

Krúdy Gyula: Sánta honvéd	– Jókai Mór: <i>Előőr</i> (1975. 2. sz.)
Móricz Zsigmond: Hét krajcár	– Sütő András: <i>Egy csupor zsír</i> (1976. 2. sz.)
József Attila: Anyám	– Kiss Benedek: <i>Anyám vasal</i> (1974. 3. sz.)

A folyóirat a költészet iránti érdeklődés felkeltését, ébren tartását is – értékes versanyagával – jól szolgálja. Fellelhető benne a műfaj sajátosságából fakadó sokszínűség mellett a humor, a játékoság, s nem utolsósorban a gyermek személyes élményvilága is. Szükséges is élnünk vele, mert irodalmi nevelésünk méltánytalanul elhanyagolt – pedig igen jelentős – területéről van szó! Nem is beszélve arról, hogy a líra nemcsak érzelmi, gondolati gazdagságával, hanem formájával: ritmusával, rímeivel, nyelvi tömörségével, képfelidező, fantázia-megmozgató erejével is nevel. Pusztán hangulatteremtő szándékkal szinte minden irodalomóránkon fel-felovashatunk ezekből a versekből!

A verskinálát gazdagságán kívül a Kincskereső a *versszépségekértésének elősegítését is vállalja*. Egyrészt azzal a gyakorlattal, amikor egy-egy költőt több verse alapján mutat be olvasóinak, magáévá téve azt az Illyés Gyula-i szemléletet, hogy egyik vers szinte a másikat magyarázza, igazán csak egymás mellett érthetjük meg őket. Másrészt pedig olyan elemző írásokkal, amelyek „a forma burkát áttörve” igyekeznek a gyermekek előtt egy-egy vers rejtettebb szépségeit, művészi értékeit föltárni. Hadd említsünk meg ezekből is egyet-kettőt:

Péczely László: *Miért tetszik?* (1971. 2. sz.); Török Gábor: *A vers mint fejtörő, mint rejtvény* (1972. 1. sz.); Csoóri Sándor: *Beszél a fákkal a bús őszi szél* (1973. Petőfi-emlékszáma); Horgas Béla: *Kertész leszek* (1975. 4. sz.); Baka István: *Beszélgetés arról, hogy szép-e a krumplipaprikás, és hogy táltos-e a villanyvasaló* (1976. 9. sz.); Beney Zsuzsa: *Tóth Árpád: Láng* (1978. 4. sz.)

Ide sorolhatnánk még azokat az írásokat is, amelyek az alkotót szövegezik meg. Hisz ezek a vallomások, ars poetica megnyilatkozások, az alkotást is érintő, megvilágító életrajzi epizódok mind-mind közelebb viszik a tanulókat a szóban forgó költők, írók műveinek értőbb befogadásához. Ezzel a szándékkal járt a *Kincskereső látogatóban* (ez a rovatcím is), hogy csak a legjelesebbeket említsük:

Tatay Sándornál (1974. 1. sz.); Csanádi Imrénél (1972. 2. sz.); Weöres Sándornál (1974. 3. sz.); Nemes Nagy Ágnesnél (1975. 1. sz.); Nagy Lászlónál (1975. 2. sz.); Fehér Ferencnél (1975. 5. sz.); Tamkó Siraó Károlynál (1975. 7. sz.); Csoóri Sándornál (1977. 1. sz.); Szabó Magdánál (1977. 5. sz.); Benjámin Lászlónál (1978. 4. sz.); Sütő Andrásnál (1978. 8. sz.); Sánta Ferencnél (1979. 1. sz.); Zelk Zoltánnál (1979. 7. sz.).

Ezek az írások egyúttal jól szolgálják – a *Néhány szerzőnkéről* című kislexikonnal együtt – az *általános iskolai írói életrajztanítást is*. Szervesen ide kapcsolódnak még az *Irodalmi séták* is, amelyek igazán föld- és emberközeli hozzák az alkotót a tanulók számára. Így idézte meg a Kincskereső – többek között –

József Attilát (Fodor András: „E föld befogad mint persely”, 1974. 1. sz.), Radnóti Miklóst (Madácsy László: „Oly korban éltem én...”, 1974. 2. sz.), Váci Mihályt (Bory Zolt: „Mindenütt otthon”, 1974. 3. sz.), Csokonai Vitéz Mihályt (Kiss Tamásné: „Itt leled Vitéz Mihályt is”, 1975. 1. sz.), Jókai Mórt (Puruczki Béla : „Az egész táj mosolyog”, 1975. 2. sz.), Petőfi Sándort (Dobcsányi Ferencné: „Szent a küszöb”, 1975. 3. sz.), Veres Pétert (Szalai Csaba: „Parasztemberből író”, 1975. 5. sz.), Móricz Zsigmondot (Puruczki Béla : „Egy falu, mely csupa lány”, 1975. 8. sz.), (Nagy János: „Debrecenbe kéne menni”, 1979. 4. sz.), Vörösmarty Mihályt (Puruczki Béla : „Közel a Velencei-tóhoz”, 1975. 10. sz.), Gárdonyi Gézárt (Lengyel Dénes: „Az Egri csillagok nyomában”, 1976. 4. sz.), Móra Ferencet

(Péter László: Móra Ferenc léptei nyomában, 1976. 4. sz.), (Fazekas István: Móra „boldogság szigete”, 1979. 2. sz.), *Ady Endrét* (Sára Péter: Ady Emlékmúzeum a Veres Pálné utcában, 1977. 8. sz.).

Felhasználásuk *többféle módon* történhet. Az egyik az, amikor a tanár megjelenítő, érzelemmozgósító elbeszélésével próbálja megidézni az életsorsot, úgy, hogy az egyúttal elő is segítse a művek elmélyültebb befogadását. Éppen az érzelmi motiváltság fokozása érdekében igen hálás illusztrációs szöveg- és képanyagot találhatunk ezekben az írásokban. A *másik változat*, amikor a tanulók is bekapcsolódnak a tanári elbeszélésbe, például azzal, hogy felkészülnek a folyóiratban közölt versek, írások szép és kifejező megszólaltatására, felolvasására. Így nemcsak az életmű és életút egységét tudja láttatni a tanár, hanem azt is, hogy magáról az alkotóról meggyőző erővel és szépséggel maguk az alkotások beszélnek leginkább. *Lehetséges az a megoldás is*, hogy egy vagy több tanuló előre elolvassa ezeket az írásokat, föl is készül belőlük, s majd az életrajzi részlethez vagy az adott műhöz kapcsolódva, ők maguk ismertetik azokat. De *úgy is eljárhatunk*, hogy az órán csak föl hívjuk rá a figyelmet, kezükbe adva a folyóiratot, hogy otthon – önálló feldolgozással – ki-ki saját felkészülését egészítse ki vele. A még merészebb tanulói öntevékenység jegyében az *is elképzelhető*, hogy maguk a tanulók veszik át a tanár szerepét, s ők próbálják megrajzolni önálló gyűjtő, kutató munka alapján a szóban forgó alkotó emberi és írói portréját. Ebben a vonatkozásban is hasznos forrásnak bizonyul a Kincskereső, hasznosabbnak a felnőtteknek szánt irodalmi lexikonoknál, mert azok szövege, tartalma csak komoly segítségnyújtás és magyarázat révén válhat a gyermekek számára érhetővé.

Az *irodalmi séták* között akadnak olyan írások is, amelyek viszont egy-egy országjárás, kirándulás alkalmával hasznosíthatók *mint remek útikalauzok*. Ilyen például:

Lengyel Dénes: *Séta a budai Várban* (1976. 2. sz.), Szilágyi Ferenc: *A magyar tenger: a Balaton* (1977. 4. sz.), Szekér Endre: *Kecskeméti emléktáblák nyomában* (1977. 6. sz.), Dezső László: *„Kanyargó Dunának éksze: Esztergom”* (1978. 1. sz.) című írása.

A *folyóirat gazdag szépirodalmi anyaga ünnepi műsorórák tervezéséhez is bőséges választékot kínál*. Ennek felhasználásával keríthetünk sort: 1. Egy-egy költőnek, írónak a tankönyv nyújtotta lehetőségeinknél árnyaltabb bemutatására. 2. A mai magyar irodalom jó néhány, a tantervben nem szereplő, mégis jelentős képviselőjének megismertetésére. 3. A határainkon túl élő magyar irodalommal való ismerkedésre. 4. Más népek irodalmába való betekintésre.

Gondolhatunk azonban *tematikus műsorórák összeállítására is, sőt az ilyen jellegű összeállításokkal még a szakköri munkában is élhetünk*.

KÖLTŐI VALLOMÁSOK AZ ÉDESANYÁRÓL

Babits Mihály: Anyám nevére (1971. 3. sz.)
Kosztolányi Dezső: Anya arca (1974. 3-4. sz.)
Kiss Benedek: Anyám vasal (1974. 3. sz.)
Tamási Menyhért: Anyám guzsalya (1976. 3. sz.)
Csoóri Sándor: Anyám fekete rózsa (1976. 5. sz.)
Stb.

HAZAI IRODALMI KÉPESLAPOK

Szabó Lőrinc: Debrecenben (1975. 6. sz.)
Nagy László: A Bakony (1975. 6. sz.)
Juhász Gyula: Szeged (1975. 6. sz.) Stb.

ÉVSZAKOK A KÖLTÉSZETBEN

Csoóri Sándor: Tavasz a szőlőhegyen (1976. 3. sz.)
Rákos Sándor: Nyár a hegyek közt (1975. 3. sz.)
Galambos István: Nyár (1976. 6. sz.)
Kormos István: Szeptember (1976. 7. sz.)
Kányádi Sándor: Hallgat az erdő (1975. 2. sz.)
Weöres Sándor: Téli képek (1974. 3. sz.) Stb.

IRODALMI ÁLLATKERT

Csanádi Imre: Édesvízi hiénák (1974. 2. sz.)
Páskándi Géza: Vers Szemere szomorú szamaráról (1975. 1. sz.)
Nemes Nagy Ágnes: Tarka ló (1975. 1. sz.)
Nagy László: Tulipánfejű kakasok (1976. 10. sz.) Stb.

Egy-egy műsoróra keretében a zene és a képzőművészet is helyet kaphat. A lap egyik rovata, a *Testvérműzsák*, okos és hasznos útbaigazítást ad ehhez. Számos írása nemcsak jól szolgálja a komplex esztétikai-művészeti nevelést, hanem egyúttal megismer-teti a gyermekeket a különböző művészeti ágak öntörvényű világával is. Például:

Fakan Balázs: Hogyan készül a film? (1971. 1-8. sz.), *Tandi Lajos: A tűz művészete* (1972. 3. sz.), *Tüskés Tibor: Az illusztrációról* (1972. 5. sz.), *Tüskés Tibor: A zene szava* (1974. 3-4. sz.), *Bemáth László: Megmozdul a rajz* (1975. 5. sz.), *Levendel Júlia: Próbajáték* (1976. 10. sz.), *Sebő Ferenc: Népi hangszereink* (1977. 6. sz.), *Korniss Péter – Nagy László – Timár Sándor: Táncbeli tánc-szók* (1977. 6. sz.), *Tarbay Ede – Koós István: Ismerkedjünk a bábjátékkal* (1978. 9. sz.) Stb.

Figyelmeztet a Kincskereső a jelentős irodalmi, nemzeti évfordulóinkra is a maga élményt nyújtó, érzelmileg is magával ragadó irodalmi összeállításával. Jelentősége sze-mélyiségformáló nevelőmunkánkban felbecsülhetetlen, mert csak haladó nemzeti ha-gyományaink, értékeink ápolásával és megbecsülésével tudjuk kialakítani tanítványaink-ban azt a helyes szemléletet, hogy a jelen a múltban gyökerezik, és a jövő is csak a kettő összefüggésében világosodhat meg igazán előttünk.

A Kincskereső versanyaga az említetteken kívül a szavalóversenyekhez is színvonalas választékot ajánl. Ez sem lebecsülendő jelentősége a folyóiratnak, hisz hányszor tapasztal-hatjuk a részt vevő tanulók versválasztásában a tanári irányítás és segítségnyújtás hiányát.

Sok-sok kedvteremtő ötletet, játékos megoldást találunk a Kincskeresőben a *rendha-gyó irodalmi órákhoz is*. Éppen a folyóirat felhasználásával tartott felejthetetlen élményt nyújtó *irodalmi vetélkedőt* Kovács Márta, ököritőfülpösi kartársunk „*Belépés csak Kincskere-sővel*” címmel (Ötlet egy irodalmi vetélkedőhöz, Módszertani Közlemények, 1979. 4. sz.).

Ötleteket, a tanulók tájékozottságát, felkészültségét próbára tevő játékos feladvá-nyokat a *Kincskereső rejtvényei között* is találunk. Ezekből is bemutatunk néhányat:

A p r ó h i r d e t é s e k

Apróhirdetéseink feladói mesehősök. Meg tudjátok-e fejteni a nevüket?

1. Tengeri származású bojtárlegény feleségül venne mosni tudó tündérkirálynőt. „Lehet árva is” jeligére.
2. Köles- és lencseválogatáshoz galambokat, gerléket, égi madárkákat felvesz elsőbálos lány. „Színarany topánka” jeligére.
3. Bányászotthonban főzést, mosást, varrást, foltozást vállal mostoha körülmények közé került királylány.

(1974. 3. sz.)

S z í n e s k é r d é s e k

1. Melyik nagy magyar mesemondó írt Sárga rózsza címmel pusztai regényt?
2. A *kék sziget* Fekete Gyula regénye. És ki írt *Szigetkék* címmel meseregényt?
3. Ki írta a *Tűzpiros üveggömb* című leányregényt?
4. Ki írta a magyarul is számos kiadást megért *Távolban egy fehér vitorla* című ifjúsági regényt?

(1975. 1. sz.)

K l a s s z i k u s n é v j á t é k o k

1. Ki az a magyar költő, akinek a neve „életlen”?
2. Melyik francia ifjúsági író neve „ütne”?
3. Melyik magyar költőnő született „zseni”?
4. Melyik magyar költő vezetéknévéből lesz egy magyar színész nő vezetéknévvel párosítva középkori alkotmánylevél?
5. Ki az a magyar író, aki Kinizsi Pál apja foglalkozásának nevét hordta vezetéknévül?

(1975. 9. sz.)

Zsugorított irodalom

Petőfi Sándor: Megy a juhász... című költeménye így hangzik zsugorítva:

Megy a juhász számaron,
Haldoklik babája –

De mert későn érkezett,
A csacsit fejbe vágja.

Találjátok ki, mely híres irodalmi műveket zsugorítottuk össze az alábbiakban!

1. Hajóorvos alacsony és magas termetű emberek közé kerül, s megutálja a normális termetűeket.
2. Utazó szigetre kerül, ahol mindent egyedül csinál, amíg szolgálhoz nem jut, akit elnevez a hét egyik napjáról, és hazamegy.
3. Múlt századi lottóhúzáson öregember számát kihúzzák, és emiatt egy kisdiák majdnem elveszti a becsületét.

(1976. 1. sz.)

A felsorolt feladatok akár irodalomóránkba is beépíthetők. Nem árt azonban azt sem hangsúlyoznunk, hogy ezek a rejtvények nemcsak remek motivációs lehetőségek és nagyszerű képességfejlesztő gyakorlatok, hanem bizonyos rokonságot is mutatnak magával a költészettel. Illyés Gyula erről így vall: „A rejtvényfejtők tán maguk sem sejtik, hogy midőn valamit kitalálnak, azt a szellemi győnyört próbálgatják, mint amikor a költők valamire rátalálnak.” A rejtvény tehát eszköz is lehet a műértéshez vezető úton. Akárcsak a *Kincskereső* a maga élményt nyújtó, ismeretet gyarapító, ízlést formáló anyagával. Végül soron annak érdekében, hogy tanítványaink idejében felismerjék az irodalom, a könyv nélkülözhetetlen szerepét, hogy majd az életben is élni tudjanak a könyvtárak felkínált lehetőségeivel.

Meggyőződésünk, hogy mindaz, amiről eddig szót ejtettünk, csak akkor válhat valóra, ha önmagunk s így tanítványaink számára is fölfedezzük a *Kincskeresőt*. Ha sikerül a figyelemnek, az érdeklődésnek, a tanulók személyiségformálásának a középpontjába állítanunk a folyóiratot, akkor ezek a lehetőségek ügyszeretetünk nyomán meg is sokszorozódhatnak. Ezért nem is folytatjuk tovább a felhasználás lehetőségeinek és módszeres eljárásainak a felsorolását. Úgy véljük: az eddig elmondottak is meggyőzhetnek bennünket arról, hogy a *Kincskereső* – éppen tartalmi gazdagságánál fogva – a nevelés szolgálatába állítható, azzal az egyedüli lehetséges céllal és szemlélettel, amelyről egyik versében nagy lírikusunk, *Illyés Gyula* vall:

Ideteszem az akácról az illatot,
Ideteszem a Dunáról a fényt,
Leányról a mosolyt, fiúról a dacot;
ebből csinálok költeményt,
hogy gazdagodjatok.

(A költő felel)

E gazdagodást nekünk elősegíteni nemcsak megtisztelő feladatunk, hanem joggal elvárt kötelességünk is.

(A *Kincskereső* tanárkézben, részletek: 3., 9-14., 16-17., 21-22.)

